

Remissvar

Vägledning för identifiering av etiska aspekter vid granskning av kunskap och insatser inom socialtjänst

Stiftelsen Allmänna Barnhuset (Barnhuset) har tagit del av SBU:s vägledning för identifiering av etiska aspekter vid granskning av kunskap och insatser inom socialtjänst. Barnhuset förhåller sig positivt till inrättande av en vägledning för etisk analys vid granskning av socialtjänstens insatser. Barnhuset noterar dock ett par områden i vägledningen som kräver ett stärkt barnrättsperspektiv och önskar därför framföra ett par allmänna synpunkter. I de frågor där riktlinjer inte indelas utefter de olika målgrupperna behövs det i en del fall tydliggöras vilka riktlinjer som avser vilken målgrupp. Detta då de tre inkluderade målgrupperna skiljer sig mycket åt i ett flertal avseenden som rör socialtjänstens insatser. Barnhuset anser att en mer noggrann redogörelse av begrepp och definitioner skulle underlätta underlaget till en sådan vägledning. Barnhuset föreslår att förutom svensk sociallagstiftning så bör FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen) läggas till de centrala värden som innefattas i begreppet etik. Nedan presenteras förslag på justeringar och generella reflektioner utefter vägledningens frågenummeringar.

Allmänna synpunkter på underlag till vägledningen

Fråga 1, hur lever insatsen upp till socialtjänstens mål för olika grupper?

”Allsidig personlighetsutveckling” nämns som ett mål som bör bedömas i insatser riktade mot barn och unga. Detta behöver förtydligas då formuleringen kan vara svår att applicera, främja och mäta i diverse insatser, det vill säga vad utgör en allsidig personlighetsutveckling hos ett barn? Och främst, på vilket sätt kan en insats främja, tillika mäta detta? Konkreta rättigheter som främjar det krav på allsidig personlighetsutveckling så som uttrycks i lagen kan tilläggas för att på så sätt göra punkten mer grepp- och applicerbar. Exempel på sådan rättighet är rätten till kultur, fritid, lek och vila, artikel 31 i Barnkonventionen.

I den tredje punkten under stycket för barn och unga nämns att arbetet för att förebygga missbruk ska granskas. Det är av stor betydelse att inkludera det förebyggande arbetet inom ramen för måluppfyllelsen, fråga 1-4, men det är något begränsande att enbart inkludera det förebyggande arbetet mot missbruk. Detta särskilt då målgruppen kan utgöras av både yngre och äldre barn. Det förebyggande arbetet ska enligt lagen även bedrivas för att förhindra att barn och unga far illa på andra sätt än i missbruk.

Vad gäller måluppfyllelse för personer med missbruksproblem anges endast ett mål – ”möjlighet att komma från sitt missbruk”. Det huvudsakliga målet med insatser för personer i missbruk är att missbruket upphör men inom ramen för ett missbruk eller beroende krävs att andra aspekter som präglar personens tillvaro, och i förlängningen den aktuella insatsen, vägs in. Detta gäller exempelvis att personen kan vara förälder. På samma sätt som det inte uttrycks att insatser för barn och unga enbart ska säkra goda uppväxtvillkor, eller att skapa en tillvaro av välbefinnande för äldre personer, behöver stycket för personer i missbruk utvecklas och nyanseras.

Fråga 2, vetenskapligt stöd

Under första punkten används uttrycket ”etiska svårigheter”. Då vägledningen i sin helhet behandlar frågan om etiska aspekter bör benämningen tydliggöras. Som tidigare nämnt skulle ett inledande stycke med begreppsdefinitioner förenkla läsbarheten. Vad gäller granskning av insatser som riktar sig till barn och unga är etiska överväganden särskilt viktiga, därför anser Barnhuset att barn och unga bör utgöra en särskild punkt inom ramen för det vetenskapliga stödet. Punkten bör exempelvis lyfta eventuella intressekonflikter mellan kravet på vårdnadshavares samtycke och forskningsetiska aspekter som rör barnet och personer i barnets närhet.

Fråga 6, autonomi: har personer möjlighet att påverka beslut om och innehållet i insatsen?

Stycket för barn och unga inleds med att konstatera att vårdnadshavare har bestämmanderätt över barnets delaktighet och inflytande. Trots att informationen nyanseras längre ner i stycket utefter regler för bestämmanderätten kopplat till ålder och mognad bör fokus primärt ligga på hur barn och ungas delaktighet främjas inom ramen för insatsen, snarare än vårdnadshavares mandat över den. Stycket bör lyfta rekommendationer för att stärka barns inflytande, inte konstatera dess begränsning. För att leva upp till Barnkonventionens tolfte artikel, vilken fastslår barns rätt till delaktighet och inflytande i beslut och frågor som rör dem, krävs att barnrättsperspektivet tydliggörs i frågan för autonomi. Under stycket för äldre personer samt personer med missbruksproblem nämns vikten av anpassning av information och samtycke i direktanslutning till målgruppernas nedsatta beslutsförmåga. Nedsatt beslutsförmåga, till följd av ålder och mognad, är den bakomliggande orsaken till att vårdnadshavare har bestämmanderätt över sina barn. Detta innebär att stycket för barn och unga likväl som för de övriga målgrupperna bör präglas av rekommendationer för anpassning av information och samtycke. I mitten av stycket för barn och unga uttrycks att yngre barn ”bör höras”. Även vad gäller yngre barn bör det i formuleringen framgå rekommendation om anpassning av information och samtycke. Detta för att tillförsäkra samtliga barn och ungas rätt till information och delaktighet inom ramen för den etiska granskningen av socialtjänstens insatser.

Fråga 7, integritet: är insatsen förenlig med hänsyn till personers och närståendes fysiska och personliga integritet?

Inledningsvis i fråga sju uttrycks att ”insatsen ska bygga på respekt för personens integritet, vilket kan kopplas till personens självbestämmanderätt”. Här behöver det tydliggöras att barnets självbestämmanderätt över sin fysiska och personliga integritet stiger i takt med ålder och mognad. Även vid ung ålder då föräldrar är beslutsfattare i frågor som rör barnets integritet ställs krav på att barn har rätt att höras och att få information. Det behöver förtydligas att barns makt över den egna fysiska och personliga integriteten inte fråntas dem genom föräldrars bestämmanderätt utan, liksom vad gäller föregående fråga, kräver särskild anpassning baserat på ålder och mognad. Viktigt är att makt och mandat över barns personliga och fysiska integritet inte får likställas med makten över bestämmanderätten i övriga frågor.

Fråga 8, ansvar: är insatsen förenlig med personens ansvar för sin egen sociala situation?

Det behöver tydliggöras om ansvarskravet är aktuellt för målgruppen barn och unga, och i så fall hur. Ansvaret för personens egna situation skiljer sig onekligen åt mellan de tre målgrupperna som vägledningen innefattar. Punkterna i frågan upplevs inte omfatta barn och unga, men om så är fallet behöver det förtydligas.

Fråga 9, resurser och organisation

I stycket som handlar om resurser och organisation behandlas enbart aspekten ”jämlig tillgång”. Jämlighet är en viktig etisk aspekt vid granskning av insatser och kunskap och vad gäller mått på tillgänglighet i stort, men det finns en del andra aspekter som har stor betydelse för den etiska granskningen. Aspekter så som kvalitet och tillgänglighet överlag, inte bara inom ramen för jämlighet, skulle med fördel kunna inkluderas i detta stycke. Jämlig tillgång förutsätter inte tillgång till god eller tillräcklig kvalitet.

Föredragande i ärendet har varit Emma Tengwall,

2018-03-28

Cecilia Sjölander
Generalsekreterare
Stiftelsen Allmänna Barnhuset